

אברהם בן יצחק

פרשת וירא

ג'ס"ג

"וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו" (יח. ב)

מדוע התורה מדגישה דווקא את הכנסת האורחים של אברהם, והלא מצינו גם אצל לוט שהיה מכניס אורחים.

1

אצל אברהם נאמר: "וירא וירץ לקראתם וישתחו ארצה". ואצל לוט נאמר: "וירא לוט ויקם לקראתם וישתחו אפים ארצה". אצל אברהם נאמר: "ואל הבקר רץ אברהם" וכו'. ואצל לוט נאמר: "ויעש להם משתה ומצות אפה" וכו'. ולוט אף חגן על אורחיו מפני אנשי סדום. אם כן למה מייחסים את מידת גמילות החסדים והכנסת אורחים דווקא לאברהם?

משה
פרו'
ה

אלא מבארים בשם ר' לוי יצחק מברדיצ'ב זיע"א, שהבדל גדול היה בין אברהם אבינו ללוט במידת הכנסת האורחים. אצל לוט נאמר: "ויבואו שני המלאכים סדומה", כשביל לעשות חסד והכנסת אורחים, היה צורך שיתראו לפניו כמלאכים, כגנולים וחשובים, כדי שיכניסם לביתו. ואילו אצל אברהם אבינו ע"ה, איש החסד, נאמר: "וירא והנה שלושה אנשים נצבים עליו", ראה אנשים פשוטים לא מלאכים, חשב אותם לערבים. ובכל זאת, "וירא וירץ לקראתם" זו הכנסת אורחים אמיתית.

החכמה לעשות חסד היא עם עניים ואנשים שנראים פשוטים. ולא רק עם עשירים. וודאי שאם ישאלו אותנו מי מוכן לארח את אחד מגדולי ישראל בביתו, כל אחד יסכים. בזה איננה נמדדת מידת החסד של המארח, כי יותר ממה שעושה כבוד לארח, הארח עושה כבוד לעצמו.

וכפי שמסופר על רבי לוי יצחק מברדיצ'ב, שפעם נודמן לעיר לבוב ונכנס לביתו של אחד מעשירי ונכבדי העיר. וביקש ממנו מקום ללון. ולא גילה ר' יצחק לוי את שמו, אך העשיר אמר שמצטער אין לו מקום לעוברי דרכים. ר' לוי יצחק ביקש בכל זאת שאולי יואיל בטובו להקצות לו איזה חדר קטן, באומרו שלא יטריד את בעל הבית בשום דבר נוסף. אך בעל הבית בשלו, אמר לו שהוא מצטער ואם אין ביכולתו ללכת לאכסניה, ילך נא אל היהודי המלמד תינוקות הנמצא בסוף הרחוב, אשר ביתו פתוח לרווחה לעוברים ושבים.

הלך ר' לוי יצחק למלמד התינוקות. ושם נתקבל בסבר פנים יפות. לאחר מכן נודע על ידי אחד שהכיר את ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, שהרב נמצא בעיר בביתו של מלמד התינוקות. מיד תוך זמן קצר, כל העיר לבוב התאספה ליד ביתו של היהודי שזכה לארח את רבי לוי. ביניהם היה גם אותו יהודי עשיר שאמר שאין לו מקום לארחו. עד מהרה גילה מה שעשה, שדחה בידיים את גדול ישראל מביתו. מיד נכנס לביתו של היהודי מלמד התינוקות, ובדמעות שילש ביקש את מחילתו של הרב. ואולי בכל זאת כעת יואיל הרב לעלות לביתו בכבוד גדול, שכן כל גדולי הדור כשבאים לעיר מתארחים אצלו.

26

27

הרב אמר לו שגם לוט עשה הכנסת אורחים, אבל זה היה למלאכים. ואין זה גדלות. ולכן, אין התורה משבחת את לוט. מה שאין כן, אברהם אבינו ע"ה, ממנו צריך ללמוד. שהכניס כל אחד גם מי שנראה כערבי, מאובק בעפר, הכניסו לביתו. והתחנן בפניו שיועיל להכניס משהו לפיו.

36

צריכים אנו ללמוד ממדתו של אברהם, לכבד כל יהודי. אך בדורינו כאשר מכניס אדם כל יהודי לביתו, צריך לבדוק אם זה לא גובל בבעיות של צניעות וכדומה. אך לכבד ולהאיר פנים לכל יהודי זה אפשרי תמיד.

1

אלו ואלו

שלן שלא לפנות ארצו בשבת וכו' סעיפים:

א ארצו של תבואה או של כרי יין או ע'פ א שמונת להסתפק ממנו (א) אסור ב (ב) להתחיל ב'נ לפנותו אלא ד לדבר מצוה כ כגון שפינהו להכנסת אורחים או לקבוע בו בית המדרש וכיצד מפנהו אם היה הארצו גדול מפנה ממנה חמישה קופות (שכלל קופה שלש סאים) (סנהדות מרדכי ור"ן פרק מפנין) לא היה בו אלא חמישה קופות מפנה מהם ארבעה אבל כולו לא יפנה שמא יבא להשוות נומות:

הנה וכל שנות שפירו משום לורך מנה מותר ג"כ ה לורך אורחים ולא מקרי אורחים אלא שנתפרו אלנו נפיתו או שזמן אורחים שנתפרו אלנו אפרים (תרומו הדען סי' ע"ג) (ב) חבל (ג) כשיזמן חצירו לסעוד אלנו לא מקרי אורחים ואינה סעודה מנה רק סעודה רשות:

1 כסבור שהם ערביים. יש מקשים איך היו עושים אלהות אבק שברגליהם, ואין זה קשיא, דאם כן יקשה לך "זכוב אלהי עקרון" (מ"ג ב, ג) שהיו משתחיים לזכוב, ומאי ממש יש זכוב שיהיה מתירא מן הזכוב, אבל בעלי עבודה זרה היה סכלות דעתם כי השם יתברך ברוך הוא - אלהים קדושים הוא, אי אפשר לעבוד לו, ובחרו בכוחות שהם אינם קדושים, והם ממונים על דברים פחותים, ובעבור שאינם קדושים הם קרובים אל האדם הפחות, ולפיכך בחר זה בזכוב וזה כאבק, כי

(3) זכב אכ"ר

היו עובדים לכחות של אלו דברים אשר הם בחלקם, כי האבק שברגל - דבר פחות ושלפ מאד הוא, והיו הערבים סבורים כי האדם אשר הוא במעלה גדולה - ואין לך בתחתונים יותר גדול מן האדם במדרגה - והוא תחת המדרגה השפלה אשר בעליונים, ולפיכך היו עובדים לאבק שברגליהם, לאותו שהוא ממונה עליו למעלה, וידוע הוא כי אין דבר שפל כמו האבק שברגל, ואין דבר ממונה עליו רק הכח אשר הוא קטון יותר בכחות העליונים, והיו אומרים כי האדם הוא נכנע למדרגה השפלה שבעליונים, והאבק דרכים הוא דמות למדרגה השפלה יותר, והאבק בחלקו, כי כל התחתונים בחלקו של עליונים הם.

ועוד דע כי הערביים הם נוסעים ממקום למקום, ואין להם חנייה וישוב רק הם יושבי אוהלים, ולפיכך הם הולכי דרכים ויש להם אבק ברגליהם תמיד, ולפיכך הם משתחיים

לאבק, שהערכיים היו אומרים שהם נתונים תחת שר הדרך, שהרי הם הולכי דרכים תמיד, ולפיכך היו הערביים משתחיים לאבק שברגליהם - שהוא אבק דרכים. וכמו שהעובדים למזל טלה היו עובדים לבהמות, מפני שהבהמות במזל טלה, כך הערביים מפני שהיו עובדים למזל הדרך - לכך היו משתחיים לאבק דרכים שברגליהם:

Behold now I am aware that I have just begun to speak to the Lord, although I am dust and ashes. This phrase has become a foundation of our world-view. The halachah built the laws of modesty on the dichotomy of importance and worthlessness.

On the one hand, modesty derives from I am aware that I have just begun to speak to the Lord, the consciousness of man's importance due to his perpetual standing in the presence of the Infinite. We must never forget God's constant presence, and this knowledge will always give us worth and importance. The infinite God is man's companion.

When Judaism speaks of man's importance, it does not ground this importance only in man's intellect or his spirit, as the Greeks did. The human body is even more important to Judaism. Every organ is holy: every member of the body has an important function; every physiological function is important. The body must be clean and holy; we must not defile ourselves by lowering our bodies to the level of an animal. Respect the body; its impulses and functions. If God is willing to walk with a human being, then both body and soul are significant. In this sense, the laws of modesty are the antithesis of I am dust and ashes, the notion that an individual is worthless.

On the other hand, modesty is also based on the principle of I am dust and ashes. Forgetting this principle can undermine the basis of sanctity and morality. Immorality stems from pride, from those who love themselves and glorify themselves, from those who believe that whatever pleases them and whatever they wish to do is permissible. It has thus come about that the word tenu'us, which means modesty and humility, has transformed into a term referring to sexual morality.

Modesty and the message of I am dust and ashes are also apparent in another context. Other nations offer us accounts of the lives of their great figures with many biographical details. For example, Aristotle, Plato, and Socrates, who lived more than twenty-four hundred years ago, are well known to us. We know their works and are fairly well informed about their private lives.

However, we have very little biographical information about our great men: not only those who lived thousands of years ago, but even the great men who lived in the eighteenth century, such as the Gaon of Vilna and Reb Chaim of Volozhin. The little we do know about them is known to us only by accident; for example, a chance fact in one of their responsa that casts some light on their private lives. They appear to us anonymously, like mute figures, without a name or a time frame.

Who were the members of the Great Assembly who saved our people from disappearing? Our Sages tell us that 120 Sages established the Great Assembly, but we know only a few names: Ezra, Nehemiah, Shimon the Righteous. Who were the members of Beis Shammai and Beis Hillel? Who were the chasidim rishonim? Who were the sofrim or the sons of prophets, who, say our Sages, numbered in the thousands?

This striking concept expresses the modesty of the great Sages. The individual Sage's importance stems from the fact that his life was devoted to the eternity of the Jewish people, as manifested in the oral law. What is important is his contribution to this eternity; his statements, his laws, his amendments, and his worldviews. His private life is of no interest. The great men of our nation were shy: they did not seek to put their private lives before the public: I am dust and ashes.

(4) אורח חיים

2

אבות פרק חמישי

רש"י (6)

5) אבא רבא

אברהם אבינו. מפורשים בפרקי ר' אליעזר וכולם יסדס ר' שמעון הגדול בקרוצן אמרת ה' נרופה¹ מחלה נקש נמרוד להרגו ונחנא בקרקע י"ג שנה. ע"כ השליכו באור כשדים² אגלו ממולדת³ הציא הקב"ה רעב צימיו⁴ ונלקחה שרה לציט פרעה. ונאלו המלכים והגלו את לוט בן אחיו. והרסה לו בין הנמרים שעבוד ארבע מלכיות שימשלו צניו⁵ וזוהו למול את עזמו ואת בנו. אמר לו לגרש ישמעאל עם אמו⁶ וזוהו לשמוט את בנו יצחק. הרי עשרה ולא הרבה אחר מדומיו יתברך מרוב אהבתו. ומנינו בהגדה שלך נתנסה אברהם אבינו בעשר נסיונות כנגד עשרה מאמרות ללמדך שזכותו העולם עומד וכן אתה מולא בעשרה דורות שחלה הקב"ה מאדס ועד נח שמה יעשו תשובה כנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם והאריך להם אפו ואחר כך הציא עליהם את העולם כולו לאחר שהמתין להם הקב"ה עשרה דורות לפי שהדריכן בתשובה וזמן לו שכר גדול על שנתקיים העולם שצילו לפי שהקב"ה ספן בתשובתן של רשעים ואינו ספן במיתתן וכן הוא אומר ואת הנפש אשר עשו בחרן. וכנגד עשרה נסיונות שנתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם כנגדן עשה הקב"ה לישראל צמחים עשרה נקיס ועשרה על הים והציא עשר מכות על המצרים צמחים ועשרה על הים וכנגדן נתן לצניו עשרת הדברות. וכשעה שעשו את העגל ושחצרו הלוטות שהיו כחוצים בהם עשרת הדברות עמדו להם עשרה נסיונות שלא כלס הקב"ה וכן הוא אומר וזכור לאברהם וגו' שכנגד עשרת הדברות שאנדו מהן הילך " נסיונות שנתנסה אברהם אביהם וכן הוא אומר שהקב"ה הסדק לו טובה שנאמר ויאמר להשמדס לולי משה בחירו וגו' אס הס חייבין מיתת הרג זכור ליצחק שנעקד על גבי המזבח ואס הס חייבין גלות זכור ליעקב שגלה על מצות אמו ואציו:

1 טו. ויתמהמה. טעמו שלשלת ועוד ג"פ תורה ויאמר וימאן וישחט. וראיתי בספר א' שלשלת מורה להארכת הענין ועפ"ז נראה פרש את כולו, ויתמהמה שהתמהמה יותר והראוי. ויאמר שהאריך בדבריו הרבה אלא שלא וספיק לסיים ובאת רבקה כמ"ש טרם כלה לדבר גו. וימאן משום שמאן בתוקף הרבה שלא זפציר בו יותר. וישחט משום שהאריך בשחיטת זשלמים יותר מהעולה והחטאת כדי שיצא זרבה דם שהי צריך לחזום ממנו על התנוכים הבהונות נואע"ג דבכל הזבחים קי"ל ביומא א"ח א' דלכתחלה צריך לקבל כל הדם ע"י במאירי שם ל"ב ב' שאינו אלא מדרבנן. הערת ח"א. ועוד ג' בניך, נבהלו בישיעי י"ג י"ל ע"פ מכילתא פ' שמעו עמים כעס של העכו"ם שאין בן רצון והוא בהלה ארוכה ע"ש. ויאמר בריש עמוס י"ל משום שנתנבא בזה זמן רב קודם ועי"ז החזק לנביא כמ"ש הגאון מלכ"ם ז"ל וזהו ויאמר באורך. ואמר לה בעזרא (ה' ט"ו) גבי כורש שאמר לדניאל שיטול כלי ביהמ"ק [והוא ששבצר כמ"ש בפסיקתא וברש"י שם א' ח'] כדא בילקוט אסתר פ' ותמאן שכשהי כורש עדיין אצל נבוכדנצר א"ל דניאל שימלון ויציא כלי ביהמ"ק וזהו ואמר ל"י מזמן מרובה.

7. עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו ועמד בכלם¹ הראשון, אור כשדים שהפילו נמרוד לכבשן האש וניצל. וזה אינו מפורש בתורה ומדברי קבלה הוא, ויש לנו רמז לדבר זה בתורה, שקודם פרשת לך לך בזכר למעלה שני פעמים אור כשדים, להודיע כי בשביל אותו הניסיון שעמד בו הבטיחו השם ית' וית' והביאו אל הארץ, כמו שמצינו בנח כי מתחלה כתוב (בראשית ו. ח): "ונח מצא חן בעיני ה'", ואחר כך פרשת: אלה תולדות נח, שניצל מימי המבול על כי מצא חן בעיניו² והשני, שזוהו לצאת מארצו שנאמר (שם יב. א): "לך לך מארצך" ועשה כן, והשלישי, שנאמר (שם שם. י): "ויהי רעב בארץ", ואע"פ שהקב"ה הבטיחו ואמר לו: "ונברכו בך כל משפחות האדמה" (שם שם. ג), כשהביא הרעב לא הרבה אחר מדותיו⁴ הרביעי, לקחת שרה לפרעה. החמישי, מלחמת ארבעת מלכים, שבשלש מאות ושמונה עשר איש החזיק ובטח בהקב"ה, ונעשה לו נס שניצל והציל אחיו וכל רכוש סדם ועמורה והיה סובל המקרים לטובתו לזכותו. השישי, בן תשעים ותשע שנה במולו בשר ערלתו שם עצמו בסכנת הוקנה וניצל. השביעי, לקחת שרה לאבימלך⁸ השמיני, כשגרש הגר וישמעאל בנו במצות ה', ואם הרע הדבר בעיניו על אודות בנו, וקיים מצותו. התשיעי, עקידת יצחק בנו שכתוב בה (שם כב. יב): "כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה", וכי עד עכשיו לא היה יודע והלא הכל גלוי וצפוי לפניו, אלא כשנדע הדבר לכריות קורא הקב"ה בו: "כי עתה ידעתי". ובא להודיענו כי יראת שמים גדולה מכל המצות שבתורה, שבכל הנסיונות לא אמר לו: כי ירא אלקים אתה חוץ מזו, מפני שהיה הניסיון גדול שבכולם, כי לקח בנו להעלותו עולה. העשירי, קבורת שרה, שנאמר לו: "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה" (בראשית יג. יז), וכשתה אשתו לא מצא מקום לקברה עד שקנאו מעפרון, ולא הרבה.

1

6

11

16

1

(6)

5 יונה אבות כ"ג

כבד. ביום השלישי וישא אברהם את עיניו.

איתא במדרש רבה (נו א) "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו, כתיב (הושע ו, ב) יחיינו מיומיים ביום השלישי יקימנו ונחיה לפניו". אמר לי צורבא מרבנן מווילנא, בשם הגאון ר' אליהו ווילנער, ביאור על זה, דהנה אמרו חז"ל (חולין קמב, א) "שכר מצוות בהאי עלמא ליכא". והטעם, אחרי כי המצוה היא ענין רוחני, אין העולם ומלואו כדאי לשלם אפילו שכר מצוה אחת, וכמו שאמרו חז"ל (אבות ד, יז) "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה", אס"כן היאך אנו נזונוים בזכות המצוות שעשו אבותינו.

אבל הענין כד הוא, דבאמת המצוה עצמה אין לה תשלומים בעולם הזה, אבל הזריזות וההידור וכיוצא בו במצוות אבותינו, הם הזכות שאנו אוכלים. והנה התורה הקדושה סיפרה לנו מקודם מכל ההכנות והזריזות שעשה אברהם אבינו ע"ה לקיים מצות העקידה, השכים בבוקר, חבש בעצמו את חמורו, ובקע עצי עולה וכו', להודיענו כי מכל זאת אנחנו אוכלין בעולם הזה. אבל עיקר המצוה שעשה אברהם אבינו ע"ה ביום השלישי, נשארה לנו לעתיד לבא.

זהו שהמליצו על זה חז"ל את הכתוב "יחיינו מיומיים", רצה לומר, כל מה שאנו אוכלים בחיינו הוא ממה שעשה אברהם אבינו ע"ה ביומיים, דהיינו בשני ימים הראשונים, הוא הזריזות וההידור כנז"ל, אבל ביום השלישי, כלומר, במה שעשה ביום השלישי, דהוא עיקר מצות העקידה, על ידי זה יקימנו לעתיד לבא ונחיה לפניו. ודפח"ח וש"י.
(ליקוטי חבר בן חיים הנ"ל, חלק ה' דף ל"ו ע"א)

רלב"ג מלכים א פרק יג פסוק יח

(יח) כחש לו - ראוי שיפול ספק איך לא נענש זה הנביא אשר השיבו שאמר לו בשם ה' אשר לא צוה לדבר וכבר נתבאר בתורה שהעושה זה חייב מיתה בידי שמים, ועוד יפול ספק למה נענש הנביא אשר בא מיהודה והנה חשב כי דבר ה' אליו שישב בבית אל ויאכל שם לחם כי כן מצאנו באברהם שצוהו הש"י שיעלה את בנו לעולה ואחר כן צוהו שנית שלא ישלח ידו אל הנער, ואולם התשובה בזה הספק השני לא תקשה מאד לפי מה שביארנו אנחנו בענין עקדת יצחק וזה שהש"י לא שב מצוויו הראשון אבל באר לו שרצונו היה באומר והעלהו שם לעולה שיעלהו שם בעבור העולה כדי שיתחנך יצחק בעבודת הש"י כמו שבארנו שם, ואמנם בזה המקום היה שב הש"י מצוויו הראשון וזה לא יתכן שיהיה ומפני זה היה ראוי שיתן אל לבו הנביא אשר מיהודה כי נביא שקר הוא ולא יאמין לדבריו, וכאן הותר זה הספק, ואולם הספק הראשון יש בהתרו מהקושי וידמ' כי לרוב עונותיה' שם הסתיר הש"י פניו מהם ולא ענשם על חטאיהם כדרך אמרו לא אפקוד על בנותיכם כי תזנינה וגו', הלא תראה כי לאהבת הש"י יהודה וירוש' ענש את רחבעם והעלה עליו מלך מצרים בשנה החמישית למלכות ולא התחיל לחטוא עד השנה הרביעית כמו שנזכר בס' דברי הימים ואולם ירבעם לא שמע קול נוגש והנה נעשה בזה הענין פלא אחר והוא שהשרה השם נבואתו לנביא השקר ויותר נפלא מזה שכבר הגיע לו הנבואה בהקיץ לפי הנראה ואע"פ שאפשר שנא' שהנביא אשר מיהודה ובני הנביא הזקן היו יושבים אל השולחן ובא דבר ה' אל הנביא הזקן בחלום וידמה שכמו שהשרה הש"י השכינה על בלעם בעבור יש' ואע"פ שלא היה נביא כ"א קוסם כן שפך רוחו על זה הנביא הזקן בעבור חטא איש האלהים והיה זה מדה כנגד מדה הוא האמין נביא השקר במה שלא היה ראוי להאמינו ואפילו אם היה נביא אמת והוצרך מפיו לשמוע דבר ה' על דבר ענשו וחטאו אשר חטא:

וועד ז"ל שהאריכות בסיפורי המופתים של אלישע באה ללמד השקפה יסודית שמותר בלית כרירה להשתמש בכוחות על טבעיים במלחמה על האמונה.⁵⁸⁶ דהיינו, כי בתקופת אליהו ואלישע, כששלט בית אחאב, פעלו באין מפריע נביאי הבעל שאיזבל אשתו הביאה, עד שיהוא בן נמשי לבסוף הכריתם. והנה נביאי הבעל היו עושים כל מיני אחיזות עינים בכישוף וכדומה, וכזה היו מחזיקים עצמם כנביאים והיו מתעים את העם אחריהם כיון שמאז ומעולם היו הנביאים בעם ישראל מחזיקים עצמם ע"י נתינת אות או מופת. והנה כדי להראות שהוא נביא אמת הגדיל לעשות אלישע יותר מנביאי הבעל וזוהי בעצם מטרת כל הסיפורים הללו. והוא כי בכל מה שהצליחו נביאי הבעל לעשות לא הועילו לבני אדם ולא הושיעו להם בשעת צרתם, משא"כ בכל המופתים של אלישע המסופרים כאן הריהו פעל ישועות על-טבעיים לאנשים בעת מצוקתם. לדוגמא, בפרק הקודם שמסופר שיצאו להילחם נגד מואב מסתמא הלכו גם נביאי הבעל עם הצבא אבל לא יכלו לתת מים, אולם ע"י אלישע נושעו.

9
מ"כ
מ"כ
מ"כ
מ"כ
מ"כ

ד', א' ואשה אחת מנשי בני הנביאים וגו'. הנה צריך טעם מדוע הקדיש ירמיה הנביא, הכותב של ספר מלכים,⁵⁷⁶ כמה וכמה פרשיות לספר,⁵⁷⁷ עד שהיה לענין לקמן ח' ד' שאמר לו המלך לגחזי "ספרה נא לי את כל הגדולות אשר עשה אלישע" ע"י"ש. גם באליהו הנביא מצינו שהכתוב מצא לו לראוי לספר הגדולות והמופתים אשר עשה מה שאין להם שייכות להנהגת האומה,⁵⁷⁸ כמו תחיית המתים של בן הצרפית, וכן ברכת כד הקמח וצפחת השמן, וכודאי שיש בזה כוונה מיוחדת.⁵⁷⁹ והנראה לי דנבואות אלו אפשר שהוצרכו לדורות כשיבוא אליהו לבשר ע"ד הגאולה, דאפשר שיהיו אלה המופתים

לקיים נבואתו,⁵⁸⁰ ולפיכך ספר כי מופתי אלישע היו ג"כ מכוחו של אליהו שאמר "יהי נא פי שנים ברוחך" (לעיל ב' ט'), וכן מצינו לעיל ב' ט"ו "ויאמרו נחה רוח אליהו על אלישע".⁵⁸¹ וכן המופתים בעצמם היו כעין מופתי אליהו, הן בכד והקמח וצפחת השמן,⁵⁸² והן בכך הצרפית והשונמית.⁵⁸³

עוד יש לומר שהאריך על מופתי אלישע כי יתכן שמלכי ישראל לא הכירו בתפקיד נביא האומה⁵⁸⁵ אחרי העימותים שהיו עם אליהו, ולכן סיפר על גדולתו וכוחו להראות שבעצם היו כפופים אליו ואף אם לא הודו בזה.

(10)

הא נ"מ

580. בע"פ ביאר רבינו שלעתיד לבא יגיע אליהו הנביא לבשר על הגאולה ונקבל זאת ממנו בלי שיצטרך לעשות אז מופת, כי כבר הוחזק להיות נביא על ידי כל המופתים שעשה כבר ומסופר עליהם כאן בספר מלכים - ע"י רמב"ם הל' יסוה"ת פ"י ה"א וה"ב, מובא בהערות להלן.

581. בע"פ ביאר רבינו כוונתו שהאותות של אלישע מהווים אותות נוספות על אליהו הנביא כי כל מה שעשה אלישע הוא מכח אליהו.

582. לעיל מ"א י"ז ט"ז אצל אליהו הנביא, וכעין זה אצל אלישע כאן בפרקנו.

583. לעיל מ"א י"ז החיה אליהו את בן הצרפית, וכאן בהמשך פרקנו מחיה אלישע את בן השונמית, הרי שזו היא הרוח של אליהו שפועלת.

584. מכאן מתוך הקלטה של שיעורי רבינו על מלכים.

585. ע"י לעיל א' י' ג' י"ב למונה של רבינו "נביא האומה".

586. וסיפר רבינו שדורו, ר' גרשון במד"ס, סיפר לו שאביו נכח בביהכ"נ הגדול דמינסק בשעה ששד"ר מטעם ישיבת וואלאז'ין ממשפחת פערסקי הספיד את ר' חיים וואלאז'ינער בעת פטירתו. ופשנעמד המספיד ליד ארון הקודש פתחו ואמר: "אני מעמיד את ספר התורה לעד שאינני אומר שום דבר שקר", והמשך, "אני עצמי תושב וואלאז'ין ובצעירותי נתפסתי לכת ונעדרתי מן העיר זמן מה. ויהי היום ופגש אותי ר' חיים בדרך במלון ושאלני אם נכונה השמועה לא טובה ששמע, וכאשר השבתי שאכן כן, התעניין ר' חיים, 'מה ראית בי שעזבתני' (כלומר, איזה חסרון מצא בו), ועניתי 'דא היא, שם רואים וכאן אינם רואים' (כלומר ראש הכת מחולל מופתים ורואים דברים על טבעיים, ואילו אצל ר' חיים אינו כן). כששמע זאת ר' חיים אמר, 'הבה, אע"פ שלא כשר הדבר, גם אני אראה לך'. אמר ר' חיים מה שאמר, והגיד לי 'רואה אני עכשיו בביתי שבני איצ'עלע מטפס על כסא ונופל ממנו ופוצע את ראשו'. סיים ר' חיים: 'די', ופקד עלי, 'סע לביתי ומסור ד"ש לרבניתי וכבר תראה במו עיניך'. נסעתי תיכף ומיד וואלאז'ינה לבית הרב וכשפתחה הרבנית את הדלת הבטתי פנימה וראיתי את איצ'עלע כשלארשו תחבושת. כשחקרתי את הרבנית מתי וכיצד נפצע ר' איצ'עלע נכחתי לדאות את גדולתו של ר' חיים, וכך חזרתי להצטופף בצלו עד שנעשיתי אפילו שד"ר למען הישיבה" (סיים השד"ר. נאמר רבינו שאע"פ שאמר הגר"ח שלא כשר הדבר, והוא מפני "דאשתמש בתגא חלף" (ע"י רמ"א ביו"ד סי' רמ"ו סכ"א ובש"ך סי' קע"ט סק"ח), וע"י הגהות ריעב"ן לעירובין מ"ג ע"א), מכל מקום עשה ר' חיים מופת כדי לבסס את האמונה הנכונה, וכמו אלישע.

(5)

החיי-אדם שאין לו לאיש הישראלי
 להתפעל ממופתים ולהגיע לאמונה דרכם.
 אלא, אמונת איש צריכה להיות מבוססת
 ומורשת בלב האדם על פי המסורת.
 אמנם זאת למודעי שהחיי-אדם היה מרואי
 פני הגר"א ומחותנו והיה בין המתנגדים
 לחסידות,⁵⁸⁹ ולכן לא החשיב אמונה
 הצומחת מתוך מופתים.⁵⁹⁰ נאולם בתורה
 מתוארת קבלת נביא בידי ישראל והאמונה
 בו ע"ג נתינת אות ומופת, כדכתיב (דברים
 י"ג ב') "כי יקום בקרבך נביא או חלם
 חלום ונתן אליך אות או מופת", אך בד
 כבד מזהירה שם התורה (פסוקים ג'-ד')
 שאם נתן אות ומופת לאמר נלכה אחרי
 אלהים אחרים, אז לא תשמע אל דברי
 הנביא ההוא, אבל אין התנגדות בתורה
 לעצם קבלת הנביא ע"י אותות ומופתים.⁵⁹¹
 אולם בודאי צורך הח"א שא"א לבנות
 אמונה אך ורק על מעשה נסים כי גם
 אפשר לעשות אותות ע"י כישוף,⁵⁹² וכמו
 "והחרטומים אכן עשו למטותם -
 וישליכו איש מטהו ויהיו לתנינים"
 (שמות ז' י"ב), ולכן נצטרך ל"ויבלע מטה
 אהרן את מטתם", כדי להראות שאצל
 החרטומים היתה אחיזת עינים כזאת, אבל
 אצל מטה אהרן נהיה תנין באמת. ואשר
 על כן סובר הח"א שהדרך הישרה שיבור
 לו האדם היא להשתית את האמונה על
 המסורת שכך קיבלנו מאבותינו, כי אם
 הראשון ראה בחרוש העולם ומסר
 למתושלח, והוא לנח, ונח לשם ולאברהם
 עד משה רבינו ע"ה והוא קיבל תורה
 מסיני ומסרה ליהושע וכן הלאה. וקובע
 הח"א שגם במשה רבינו ע"ה לא האמינו
 בו. ישראל מחמת המופתים, ולא תמצא
 שכתוב אצל ישראל מופת, אלא גבי
 פדעה, כנ"ל.⁵⁹³ והוא כי המאמין ע"פ
 מסורת רוצה לחיות ע"פ טבע ומקבל את
 הנהגת ה' כפי שהיא, וסגי ליה להאמין
 אלא דהח"א מרוב ה"התנגדות" שלו
 צמצם את האמונה למסורת בלבד,
 המסורת על בריאת העולם והמסורת של
 "פקד יפקוד", אולם באמת מופתים אכן
 תורמים לאמונה וכמו כל האריכות כאן
 אצל אלישע, וכפי שהסברנו שלפעמים
 צריך אפילו להתחרות בענין זה עד
 שאלישע הגדיל לפעול ישועות לכל נצרך.

10
 nfc
 7/1/18
 pe

ואל תקשה עלי ממש"כ החיי-אדם (וכלל א'
 סעי' ה' מצוה ג'), וז"ל: וענין אמונה זו בג'
 מצות אלו ("אנכי", "לא יהיה לך", ויחוד ה')
 הוא שיקבע בנפשו שהאמת כן הוא ושאי
 אפשר בחילוף זה כשום פנים, ואפילו אם
 יראה במופת חותך להיפך ח"ו, יאמין
 שהמופתים הם שקר מוחלט, וכמו שכתוב
 בפרשת ראה (דברים י"ג ב'-ד'), "כי
 יקום... נביא כו' ובא האות והמופת כו' לא
 תשמע אל דברי הנביא כו' כי מנסה ה'
 אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה'".
 והאמת מה שקבלנו מאבותינו, כי אדם
 הראשון ראה בחרוש העולם ומסר
 למתושלח, והוא לנח, ונח לשם ולאברהם
 עד משה רבינו ע"ה. וגם במשה רבינו
 ע"ה לא האמינו בו ישראל מחמת
 המופתים, אלא מחמת שראו בשעת מתן
 תורה ולא תמצא שכתוב אצל ישראל
 מופת, אלא "ויעש האותות" (שמות ד'
 ל'), אבל גבי פרעה כתיב (שם ז' ט') "תנו
 לכם מופת" (והארכתני בזה כפי' הגדה
 ש"פ), עכ"ל הח"א וע"ש שעוד האריך.
 ולפירושו של הח"א על ההגדה של פסח
 הנקרא "תולדות-אדם" האריך לבאר שכל
 ענין האותות שעשה משה לעיני ישראל,
 לא היה בכדי שע"י זה יאמינו בו שהוא
 נביא, כי בלא"ה ידעו כל ישראל שהוא
 נביא שלוח מאתו ית' והיו מאמינים
 בנבואתו ע"פ המסורת שאמר "פקד
 יפקוד",⁵⁸⁷ ולא היו צריכים שיעשה
 מופתים ושנוי טבע לפניהם. אלא עשה
 לעיניהם דברים שישמשו כסימנים להוציא
 מלבם שלא ידאגו שיגרום החטא. ולכן
 נגד ישראל נקראו בשם "אותות", כי לא
 עשה זאת רק לסימנים, וכמש"כ במדרש
 (שמו"ר ג' י"ב) שאות הנחש הוא כנגד
 פרעה שנקרא נחש, שיעשה כעץ, ואות
 הצרעת היא לסימן שכמו שמצורע מטמא
 אף המצרים מטמאים, וכשם שמצורע
 נטהר כך עתיד הקב"ה לטהר לישראל,
 ואות הדם לאמר שבזה ילקו המצרים
 תחלה. ועל ידי שמשה רבינו עשה סימני
 אותות אלו לעיניהם הוציא את הגזרה מן
 הכח אל הפועל וכמו שביאר הרמב"ן
 (בראשית י"ב ו') בענין מעשה אבות סימן
 לבנים. אולם כנגד פרעה נקראו "מופתים"
 כי בלעדיהם לא יאמין ורק מחמת שיראה
 דברים נפלאים ושנויים בטבע יוכל
 ל... ויהיה לכ' יוצא מדברי

10

12 בימים ע"מ

589. ר' יצחק בנן של הח"א היה חתנו של ר' יהודה ליב בן הגר"א, ועי' בצוואת הח"א הנקרא "בית-אברהם" אות מ"ג. [ועי' "ישורון - מאסף תורני" חלק כ', תשס"ח, במאמר של נכד רבינו הנ"ל, הרב דוד קמנצקי שליט"א, עמ' תשצ"ד הערה 16.]

590. עי' בעליות-אליהו שחיבר ר' יהושע העשיל לעווין נכד הגר"ח מוואלאזין בחלק "מעלות הסולם" בסוף הערה י"ט שהביא ששאלו את הגר"ח כיצד בהקדמה שלו לביאור הגר"א על ספר-אדניעותא מספר על הגר"א אותות ומופתים, ואילו ירע לו כאשר ישמע מאחרים מספרים על רבם נסים ושינוי טבע בזה"ז ועי"ז האמינו בהם. והשיב להם הגאון מיהר"ח בצחות לשונו ע"ד מליצה: הנה הז"ל אמרו (שבת נ"ג ע"ב) מעשה באחד שמתה אשתו והניחה לו בן לינק כו' ונעשה לו נס ונפתחו לו שני דדים כו' אמר אב"י כמה גרוע אדם זה שנשתנו עליו סדרי בראשית ע"ש, והנה קרבה מצינו להז"ל מעשה נסים וכל פרקי דחסידי בתענית מלא מזה ולא אמרו כמה גרוע ח"ו. אך האמת כי בן על האיש הנודע לגדול בתורה וקדוש לא יפלא כי רצון נביאיו ויראיו עשה ה' והטבע הטה לפעלם לכל אשר חפצו. והנה כאן לא נאמר בגמ' מעשה בחסיד א', כ"א מעשה באחד ושפיר קאמר אב"י כמה גרוע כו'. כן הדבר על הגאון החסיד נוכל להאמין כמה גדול אדם זה שנעשה לו נס ומעשה בחסיד א', אך לא מעשה באחד כי אז כמה גרוע אדם זה. והנה הנודע בנגלה בעוצם גדולת תורתו וחסידותו נוכל להאמין עליו מעשה נסים, אך לא להיפך ע"י מעשה נסים להאמין כי הוא גדול בתורה וחסיד, עכ"ל.

591. וכן ברמב"ם הל' יסוה"ת פ"י ה"א וה"ב שמתאר קבלת נביא והתוקתו אינו פוסל אותות ומופתים פאמצעי לזה, אלא שאינו מחייבו לעשות כאלו, אולם כודאי אם יעשה אדם הראוי לנבואה מופתים של שינוי הטבע פשוט שיש להחזיקו כנביא, וז"ל: כל נביא שיעמוד לנו ויאמר שה' שלחו אינו צריך לעשות אות כאחד מאותות משה רבינו או כאותות אליהו ואלישע שיש בהם שינוי מנהגו של עולם, אלא האות שלו שיאמר דברים העתידים להיות בעולם ויאמנו דבריו שנאמר (דברים י"ח כ"א) "וכי תאמר בלבבך איכה נדע הדבר" וגו', לפיכך כשיבוא אדם הראוי לנבואה במלאכות השם ולא יבוא לחוסף ולא לגרוע אלא לעבוד את ה' במצות התורה אין אומרי'ן לו קרע לנו היס או החיה מת וכיוצא באלו ואחר כך נאמין בך, אלא אומרים לו אם נביא אתה אמור דברים העתידים להיות והוא אומר ואנו מחכים לראות היבואו דבריו אם לא יבואו ואפילו נפל דבר קטן כידוע שהוא נביא שקר ואם באו דבריו כולן יהיה בעינינו נאמן: ובודקין אותו פעמים הרבה אם נמצאו דבריו נאמנים כולן הרי זה נביא אמת כמו שנאמר בשמואל (ש"א ג' כ') "וידע כל ישראל מדן ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא לה", עכ"ל.

592. עי' בספר "תולדות הצדיק ר' יוסף זונדל מסלאנט" ברשימותיו של מעשיות ומנהגים של הגר"א והגר"ח מוואלאזין, עמ' קי"ד, וז"ל: אודות הכפרי שאמר שמישיח יבא והראה מופתים ואמר שצדיקים העולם לחזור בתשובה. והשיב הגאון ז"ל הלוא ע"ה הוא קליפה קטנה, מספיק לו "היום אומר לו עשה כך..." (שבת ק"ה ע"ב), עכ"ל.

7